ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CHRISTINE STIX-HACKL

της 14ης Ιανουαρίου 2003 [1]

I — Εισαγωγή

1. Με τα προδικαστικά του ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, ποια δικαιώματα αντλεί από την κοινοτική νομοθεσία μια επιχείρηση, η οποία ζήτησε επιστροφές κατά την εξαγωγή, αλλά δεν μπόρεσε, χωρίς υπαιτιότητά της, να προσκομίσει εμπροθέσμως στην αρμόδια αρχή τα αναγκαία δικαιολογητικά για την πραγματοποίηση της εξαγωγής.

II — Νομικό πλαίσιο

2. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 3665/87 της Επιτροπής [2] τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1988· τροποποιήθηκε κατ' επανάληψη μέχρι την κατάργηση και την αντικατάστασή του από τον κανονισμό (ΕΚ) 800/1999 της Επιτροπής [3]. Ο κανονισμός 800/1999 τέθηκε σε ισχύ στις 24 Απριλίου 1999 και εφαρμόζεται από την 1η Ιουλίου 1999. Πάντως, δυνάμει του άρθρου 54, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 800/99, ο κανονισμός 3665/87 εξακολουθεί να εφαρμόζεται στις εξαγωγές για τις οποίες έχουν γίνει αποδεκτές διασαφήσεις εξαγωγής πριν από τη θέση σε ισχύ του κανονισμού 800/1999. Οι εξαγωγές στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης πραγματοποιήθηκαν κατά το έτος 1995. Συνεπώς, δυνάμει της μεταβατικής αυτής διατάξεως, υπάγονται, ως προς την καταβολή ενδεχόμενων επιστροφών κατά την εξαγωγή, στον κανονισμό 3665/87.

3. Σύμφωνα με το άρθρο 1, ο κανονισμός 3665/87 εφαρμοζόταν, μεταξύ άλλων, στις εξαγωγές ρυζιού.

4. Το άρθρο 47 του κανονισμού 3665/87, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, όριζε τα εξής:

«1. Η επιστροφή πληρώνεται μόνο κατόπιν γραπτής αιτήσεως του εξαγωγέα από το κράτος μέλος, στο έδαφος του οποίου έχει γίνει δεκτή η διασάφηση εξαγωγής.

[...]

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Κανονισμός της 27ης Νοεμβρίου 1987 για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 351, σ. 1).

3 — Κανονισμός της 15ης Απριλίου 1999 για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των πιστοποιητικών εξαγωγής για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ L 102, σ. 11).

2. Ο φάκελος για την πληρωμή της επιστροφής ή για την αποδέσμευση της εγγύησης πρέπει να κατατεθεί, εκτός περιπτώσεως ανωτέρας βίας, μέσα στους δώδεκα μήνες που έπονται της ημερομηνίας αποδοχής της διασάφησης εξαγωγής.

3. [...]

4. Όταν δεν ήταν δυνατή η προσκόμιση των εγγράφων που απαιτούνται βάσει του άρθρου 18 μέσα στην προθεσμία που αναφέρεται στην παράγραφο 2, μολονότι ο εξαγωγέας φρόντισε να τα προμηθευτεί και να τα διαβιβάσει μέσα στις προθεσμίες αυτές, είναι δυνατό να χορηγηθούν επιπλέον προθεσμίες για την προσκόμιση των εγγράφων αυτών.

5. Η αίτηση ισοτιμίας που αναφέρεται στην παράγραφο 3, συνοδευόμενη ή μη από τα δικαιολογητικά, καθώς και η αίτηση για επιπλέον προθεσμίες που αναφέρεται στην παράγραφο 4, πρέπει να κατατεθούν μέσα στην προθεσμία που αναφέρεται στην παράγραφο 2.

6. [...]

7. [...]»

5. Το άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 3665/87 είχε ως εξής:

«Όταν η απόδειξη ότι όλες οι απαιτήσεις που προβλέπονται από την κοινοτική νομοθεσία έχουν τηρηθεί, παρέχεται μέσα στους έξι μήνες που έπονται των προθεσμιών που προβλέπονται στο άρθρο 47 παράγραφοι 2, 4 και 5, η επιστροφή που καταβάλλεται ισούται με το 85 % της επιστροφής που θα είχε καταβληθεί αν είχαν τηρηθεί όλες οι απαιτήσεις.»

6. Το άρθρο 18 του κανονισμού 3665/87, για το οποίο γίνεται μνεία στο άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού, διευκρίνιζε τα έγγραφα προς απόδειξη της συμπληρώσεως των διατυπώσεων για τη διάθεση στην κατανάλωση. Η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε κατ' επανάληψη, προκειμένου να διευκολυνθεί η απόδειξη από τους κοινοτικούς εξαγωγείς.

7. Για την καλύτερη κατανόηση της διαφοράς της κύριας δίκης, χρήσιμο είναι να υπομνησθεί, επίσης, το άρθρο 22, παράγραφος 1, του κανονισμού 3665/87:

«Κατόπιν αιτήσεως του εξαγωγέα, τα κράτη μέλη προκαταβάλλουν ολόκληρο ή μέρος του ποσού της επιστροφής, αφού γίνει αποδεκτή η διασάφηση εξαγωγής, υπό τον όρο ότι συστήνεται εγγύηση της οποίας το ποσό είναι ίσο με το ποσό της προκαταβολής αυτής προσαυξημένο κατά 15 %.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προσδιορίζουν τους όρους υπό τους οποίους είναι δυνατό να ζητηθεί η προκαταβολή μέρους της επιστροφής.»

8. Το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κανονισμού 3665/87 όριζε:

«Όταν το προκαταβαλλόμενο ποσό είναι ανώτερο από το ποσό που οφείλεται πραγματικά για την εξαγωγή ή για ισοδύναμη εξαγωγή, ο εξαγωγέας αποδίδει τη διαφορά μεταξύ αυτών των δύο ποσών προσαυξημένη κατά 15 %.

Ωστόσο, όταν, λόγω ανωτέρας βίας:

— δεν είναι δυνατόν να προσκομιστούν οι αποδείξεις που προβλέπονται στον παρόντα κανονισμό ώστε να χορηγηθεί η επιστροφή, ή

— το προϊόν φθάνει σε διαφορετικό προορισμό από εκείνον για τον οποίο έχει υπολογιστεί η προκαταβολή,

η αύξηση κατά 15 % δεν εισπράττεται.»

9. Η προτελευταία αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 3665/87 διευκρινίζει τους λόγους που οδήγησαν στη θέσπιση των κρίσιμων, εν προκειμένω, άρθρων 47 και 48:

«[...] για λόγους καλής διοικητικής διαχειρίσεως, πρέπει να απαιτείται όπως η αίτηση και όλα τα άλλα αναγκαία έγγραφα για την πληρωμή της επιστροφής κατατίθενται μέσα σε εύλογη προθεσμία, εκτός περιπτώσεων ανωτέρας βίας, ιδίως όταν αυτή η προθεσμία δεν έγινε δυνατόν να τηρηθεί συνεπεία διοικητικών καθυστερήσεων που οφείλονται στον εξαγωγέα.»

10. Πρέπει να προστεθεί ότι τα άρθρα 49 και 50 του κανονισμού 800/1999, τα οποία αντικατέστησαν τα προαναφερθέντα άρθρα 47 και 48 του κανονισμού 3665/87, επαναλαμβάνουν κατ' ουσίαν το περιεχόμενο αυτών. Το άρθρο 49, παράγραφος 5, του κανονισμού 800/1999, το οποίο αντικατέστησε το άρθρο 47, παράγραφος 5, του κανονισμού 3665/87, προβλέπει:

«Πάντως, εφόσον οι ανωτέρω αιτήσεις υποβάλλονται εντός έξι μηνών μετά την υπόψη προθεσμία, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 50 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο.» [4]

4 — Υποσημείωση άνευ σημασίας για το ελληνικό κείμενο.

Το άρθρο 50, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 800/1999 αντιστοιχεί στο άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 3665/87.

III — Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

11. Κατά το έτος 1995, η Eurico Italia (στο εξής: Eurico) εξήγαγε στο Ισραήλ τρεις παρτίδες ρυζιού, για τις οποίες ζήτησε από το ministero delle Finanze (στο εξής: ministero) την καταβολή κοινοτικών επιστροφών κατά την εξαγωγή.

12. Τον Ιούλιο του 1995, οι ιταλικές διοικητικές αρχές κατέβαλαν στην Eurico περίπου 33 εκατομμύρια ιταλικές λίρες (ITL) ως προκαταβολή.

13. Εν συνεχεία, η Eurico, παρά τις επανειλημμένες της αιτήσεις, δεν κατόρθωσε να λάβει από τον ισραηλινό αγοραστή τα πιστοποιητικά αφίξεως των εμπορευμάτων στον απαιτούμενο προορισμό. Διαπιστώνοντας ότι δεν θα ήταν σε θέση να τηρήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 47, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87 προθεσμία των δώδεκα μηνών για την προσκόμιση των εγγράφων, η Eurico υπέβαλε στο ministero, στις 6 Μαρτίου 1996 — και, κατά συνέπεια, εντός της προβλεπόμενης στο άρθρο 47, παράγραφος 5, του κανονισμού 3665/87 προθεσμίας —, δύο αιτήσεις χορηγήσεως πρόσθετων προθεσμιών.

14. Με έγγραφα της 19ης Οκτωβρίου 1996, το ministero απέρριψε τις αιτήσεις. Η απόφασή του στηριζόταν στο γεγονός ότι, εφόσον η Eurico είχε ζητήσει τη χορήγηση πρόσθετων προθεσμιών, είχε στη διάθεσή της επιπλέον έξι μήνες για την προσκόμιση των ελλειπόντων εγγράφων. Το ministero διαπίστωσε, εξάλλου, ότι τα έγγραφα αυτά δεν είχαν ακόμη προσκομιστεί και ότι οι προβλεπόμενες στα άρθρα 47, παράγραφος 2, και 48, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87 μέγιστες προθεσμίες είχαν παρέλθει. Κατά συνέπεια, το ministero έκρινε ότι οι αιτήσεις καταβολής των επιστροφών κατά την εξαγωγή έπρεπε να απορριφθούν.

15. Στις 18 Δεκεμβρίου 1996, το ministero ζήτησε από την Eurico την επιστροφή της προκαταβολής. Μετά την απόρριψη των μεταγενέστερων ενστάσεών της, η Eurico κατέβαλε πράγματι το απαιτηθέν ποσό, αυξημένο κατά 15 %.

16. Κατόπιν ενεργειών των ιταλικών προξενικών αρχών και αφού η υπόθεση ανατέθηκε σε δικηγόρους, η Eurico κατόρθωσε να λάβει, τον Νοέμβριο του 1997, τα αναγκαία δικαιολογητικά από το Ισραήλ, τα οποία κατέθεσε στο ministero στις 3 Δεκεμβρίου 1997.

17. Στις 4 Δεκεμβρίου 1997, η Eurico ενήγαγε το ministero ενώπιον του Tribunale di Genova, ζητώντας να της καταβληθεί ποσό ύψους περίπου 103 εκατομμυρίων ITL λόγω

επιστροφών κατά την εξαγωγή. Με απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2000, το Tribunale di Genova, αφού απέρριψε τις προβληθείσες ενστάσεις περί αναρμοδιότητας, δέχθηκε το αίτημα της Eurico βάσει του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87. Αποφάνθηκε ότι «η εταιρία προβάλλει δικαίωμα λήψεως πρόσθετης προθεσμίας για την υποβολή του δικαιολογητικού που αφορά την κυκλοφορία του προϊόντος στην αγορά, το οποίο δεν ήταν εφικτό να υποβληθεί εντός της προθεσμίας δώδεκα μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία έγινε δεκτή η διασάφηση εξαγωγής, μολονότι ο εξαγωγέας επέδειξε επιμέλεια προκειμένου να το προμηθευτεί (πράγμα το οποίο, όντως, αποδεικνύεται εν προκειμένω, δεδομένου ότι η Eurico προκάλεσε την παρέμβαση της διπλωματικής αντιπροσωπείας και του ICE ζητώντας την έκδοση άλλων δικαιολογητικών από το ισραηλινό τελωνείο)».

18. Το ministero άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι το ministero αμφισβητεί τη δοθείσα από το Tribunale di Genova ερμηνεία του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87. Υποστηρίζει ότι η προθεσμία — ανεξαρτήτως της ενδεχόμενης παρατάσεώς της — δεν μπορεί να υπερβαίνει το ανώτατο όριο των 18 μηνών. Πάντως, εν προκειμένω, ο πλήρης φάκελος προσκομίστηκε περίπου 32 μήνες μετά την αποδοχή των διασαφήσεων εξαγωγής. Αυτό προκύπτει από το άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 3665/87, σύμφωνα με το οποίο, όταν οι αποδείξεις τηρήσεως των προβλεπόμενων στην κοινοτική νομοθεσία απαιτήσεων προσκομίζονται εντός των έξι μηνών που έπονται των προβλεπόμενων στο άρθρο 47, παράγραφοι 2, 4 και 5, προθεσμιών, η επιστροφή που καταβάλλεται ισούται με το 85 % της επιστροφής που θα είχε καταβληθεί αν είχαν τηρηθεί όλες οι απαιτήσεις.

19. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, η Eurico ισχυρίστηκε ότι από το άρθρο 48 του κανονισμού 3665/87 δεν μπορεί να συναχθεί ούτε ότι για τη χορήγηση πρόσθετων προθεσμιών υφίσταται ανώτατο χρονικό όριο ούτε ότι η συνολική διάρκεια των προθεσμιών για την προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 18 μήνες.

20. Εκτιμώντας ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ήταν αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«Α) Πρέπει να θεωρηθεί, βάσει των άρθρων 47, παράγραφος 4, και 48 του κανονισμού 3665/87 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1987, για κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα, ότι:

α) οι πρόσθετες προθεσμίες που μπορούν να χορηγηθούν στον εξαγωγέα δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να υπερβαίνουν τους 18 μήνες ή ότι,

β) αντιθέτως, η μείωση κατά 15 % εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση υπερβάσεως πέραν των έξι μηνών

της κανονικής προθεσμίας και της πρόσθετης προθεσμίας που έχει ενδεχομένως χορηγηθεί στον εξαγωγέα;

Β) Αν θεωρηθεί ότι ορθή ερμηνεία είναι αυτή του στοιχείου β' του προηγούμενου ερωτήματος, υφίστανται, βάσει των δύο προαναφερθέντων άρθρων και λαμβανομένων υπόψη των διαφόρων παραμέτρων, μεταξύ των οποίων και εκείνων που εκτίθενται στο σκεπτικό της παρούσας διατάξεως, που μπορεί εν προκειμένω να έχουν σημασία από απόψεως κοινοτικού δικαίου, ανώτατα χρονικά όρια για τη χορήγηση των πρόσθετων προθεσμιών;

Γ) Αν θεωρηθεί ότι ορθή ερμηνεία είναι αυτή του στοιχείου β' του πρώτου ερωτήματος, ποια είναι τα ανώτατα χρονικά όρια και, κατά συνέπεια, ποιες είναι οι κατά τα δύο προαναφερθέντα άρθρα πρόσθετες προθεσμίες;

Δ) Αν θεωρηθεί ότι ορθή ερμηνεία είναι αυτή του στοιχείου β' του πρώτου ερωτήματος, μπορεί ο ιδιώτης να προβάλει, βάσει των δύο προαναφερθέντων άρθρων, ένα νομικώς προστατευόμενο δικαίωμα για τον καθορισμό συγκεκριμένης διάρκειας (που θα θεωρηθεί κατάλληλη σε σχέση με τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζει για να προμηθευθεί τα απαιτούμενα δικαιολογητικά) των πρόσθετων προθεσμιών;

Ε) Αν η ορθή ερμηνεία είναι αυτή του στοιχείου β' του πρώτου ερωτήματος, μπορεί ο εθνικός δικαστής, βάσει των δύο προαναφερθέντων άρθρων, σε περίπτωση που η διοικητική αρχή δεν χορήγησε πρόσθετη προθεσμία, να αναγνωρίσει στον εξαγωγέα (που επέδειξε επιμέλεια προκειμένου να προμηθευθεί τα δικαιολογητικά και να τα διαβιβάσει εντός της προβλεπόμενης στο άρθρο 47, παράγραφος 2, του κανονισμού δωδεκάμηνης προθεσμίας) το δικαίωμα να του χορηγηθεί πρόσθετη προθεσμία και να καθορίσει τη διάρκειά της βάσει του χρόνου που πράγματι απαιτείται προκειμένου να προμηθευθεί και να διαβιβάσει τα απαιτούμενα δικαιολογητικά;»

IV — Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

21. Τα τρία πρώτα προδικαστικά ερωτήματα αφορούν, κατ' ουσίαν, το ζήτημα του αν και κατά πόσο η χορήγηση πρόσθετης προθεσμίας κατά το άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87, υπόκειται σε περιορισμούς που προκύπτουν από το άρθρο 48, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού. Αντιθέτως, τα δύο τελευταία προδικαστικά ερωτήματα αφορούν τα διαθέσιμα ένδικα βοηθήματα κατά ενδεχόμενης απορριπτικής αποφάσεως των εθνικών αρχών να χορηγήσουν πρόσθετες προθεσμίες κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87.

Α — *Επί της πρόσθετης προθεσμίας για την προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών [προδικαστικά ερωτήματα Α) έως Γ)]*

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

22. Με τις παρατηρήσεις τους, η Eurico, η Επιτροπή και η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, την άποψη ότι το άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87 δεν θέτει όριο στη διάρκεια των ενδεχόμενων πρόσθετων προθεσμιών. Συνεπώς, στις εθνικές διοικητικές αρχές εναπόκειται να καθορίσουν σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση τη διάρκεια της πρόσθετης προθεσμίας. Εκτιμούν ότι, προς τον σκοπό αυτό, η διοίκηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, την επιμέλεια που επιδεικνύει ο αιτών την πρόσθετη προθεσμία εξαγωγέας, τους προβαλλόμενους προς στήριξη του αιτήματός του λόγους και το εύλογο χρονικό διάστημα που απαιτείται για να υπερνικηθούν οι προβαλλόμενες δυσχέρειες.

23. Η Eurico επικρίνει την άποψη της ιταλικής διοικήσεως, σύμφωνα με την οποία οι χορηγούμενες πρόσθετες προθεσμίες δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να υπερβούν τους έξι μήνες και, ακόμη και αν έχει χορηγηθεί παράταση, πρέπει σε κάθε περίπτωση να μειωθούν οι επιστροφές κατά την εξαγωγή κατά 15 %. Κατά την Eurico, η αναφορά του άρθρου 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', στην προβλεπόμενη στο άρθρο 47, παράγραφος 4, προθεσμία αφορά την περίπτωση υπερβάσεως της πρόσθετης προθεσμίας — και όχι τη μη τήρηση της προβλεπόμενης στο άρθρο 47, παράγραφος 2, αρχικής προθεσμίας των δώδεκα μηνών (στο εξής: αρχική προθεσμία). Από αυτό προκύπτει ότι, ακόμη και όταν χορηγούνται πρόσθετες προθεσμίες, ο εξαγωγέας μπορεί να προσκομίσει τα αναγκαία δικαιολογητικά εντός έξι μηνών από την παρέλευση των προθεσμιών αυτών — εντούτοις, επί ποινή μειώσεως του οφειλόμενου ποσού κατά 15 %.

24. Επιπλέον, η άποψη της Ιταλικής Κυβερνήσεως είναι αστήρικτη ενόψει της αποφάσεως της 21ης Ιανουαρίου 1999, Γερμανία κατά Επιτροπής[5]. Συναφώς, η Eurico παρατηρεί ότι, σύμφωνα με την απόφαση αυτή, σκοπός τής κατά το άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87 παρεχόμενης δυνατότητας χορηγήσεως πρόσθετης προθεσμίας είναι να μη στερείται ο εξαγωγέας αυτομάτως τις επιστροφές που προβλέπει η κοινοτική νομοθεσία, όταν αυτός, μολονότι κατέβαλε όλες τις προσπάθειες που όφειλε να καταβάλει, κωλύθηκε, λόγω αντικειμενικών περιστάσεων, να προσκομίσει εντός της προθεσμίας των δώδεκα μηνών τα απαιτούμενα δικαιολογητικά. Θα ήταν αντίθετο προς τον σκοπό αυτό να τιμωρείται χάνοντας 15 % των επιστροφών ο εξαγωγέας που μπορεί αντικειμενικά να δικαιολογήσει την καθυστέρηση στην προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών. Εξάλλου, η θέση της Ιταλικής Κυβερνήσεως είναι αντίθετη προς τις αρχές της αναλογικότητας και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

5 — C-54/95, Συλλογή 1999, σ. I-35, σκέψεις 146 επ.

25. Η Γαλλική Κυβέρνηση συντάσσεται, κατ' ουσίαν, με την επιχειρηματολογία της Eurico και απορρίπτει την ερμηνεία σύμφωνα με την οποία ο εξαγωγέας διαθέτει μέγιστη προθεσμία 18 μηνών από την ημερομηνία αποδοχής της διασαφήσεως εξαγωγής, προκειμένου να προσκομίσει τα απαιτούμενα δικαιολογητικά. Η χρήση του συνδέσμου «και» στο άρθρο 48, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87 υποδηλώνει ότι οι προβλεπόμενες στο άρθρο 47 προθεσμίες πρέπει να έχουν παρέλθει, προκειμένου να αρχίσει η εξάμηνη προθεσμία του άρθρου 48, παράγραφος 2, στοιχείο α'.

26. Η Γαλλική Κυβέρνηση εκτιμά ότι η ερμηνεία αυτή θα είχε τελικώς ως συνέπεια να στερούνται οι εθνικές αρχές το περιθώριο εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη όσον αφορά τη διάρκεια της χορηγούμενης πρόσθετης προθεσμίας. Η Γαλλική Κυβέρνηση παραπέμπει, επίσης, στον σκοπό της παρατάσεως της προθεσμίας, όπως αυτός διευκρινίζεται στην προαναφερθείσα απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1999, Γερμανία κατά Επιτροπής.

27. Η Επιτροπή συντάσσεται, επίσης, κατ' ουσίαν, με την άποψη της Eurico. Τονίζει ότι οι επιστροφές κατά την εξαγωγή πρέπει να καταβάλλονται στο σύνολό τους, αν ο εξαγωγέας προσκομίζει τα απαιτούμενα δικαιολογητικά εντός της δωδεκάμηνης προθεσμίας του άρθρου 47, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87 ή, ενδεχομένως, εντός της επακόλουθης πρόσθετης προθεσμίας που χορηγείται δυνάμει του άρθρου 47, παράγραφος 4. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 48, παράγραφος 2, μείωση κατά 15 % ισχύει αν τα δικαιολογητικά προσκομίζονται κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου των έξι μηνών που έπονται της παρελεύσεως των εν λόγω προθεσμιών. Αν ο εξαγωγέας προσκομίζει τα απαιτούμενα δικαιολογητικά σε μεταγενέστερη ημερομηνία, δεν έχει πλέον αξίωση καταβολής των επιστροφών.

2. Νομική εκτίμηση

28. Σύμφωνα με τον κανονισμό 3665/87, ο εξαγωγέας που υποβάλλει αίτηση περί καταβολής επιστροφών κατά την εξαγωγή υποχρεούται, κατ' αρχήν, σύμφωνα με το άρθρο 47, παράγραφος 2, να καταθέσει τον φάκελο για την καταβολή της επιστροφής ή για την επιστροφή τής κατά το άρθρο 22 καταβληθείσας εγγυήσεως εντός των δώδεκα μηνών που έπονται της ημερομηνίας αποδοχής της διασαφήσεως εξαγωγής. Η προθεσμία αυτή σκοπό έχει να ληφθεί υπόψη το συμφέρον της διοικήσεως για μια περιορισμένης διάρκειας διαδικασία [6].

29. Πάντως, η διαφορά της κύριας δίκης αποτελεί ιδανικό παράδειγμα για το ότι δεν αποκλείεται σε ορισμένες περιπτώσεις ο εξαγωγέας να βρίσκεται, χωρίς υπαιτιότητά του, σε αδυναμία να προσκομίσει εμπροθέσμως τα δικαιολογητικά που αποδεικνύουν τη διάθεση στο εμπόριο εντός τρίτης χώρας, αποκλειστικά για το λόγο ότι οι τελωνειακές

6 — Βλ. απόφαση της 12ης Ιουλίου 1990, C-155/89, Philipp Brothers (Συλλογή 1990, σ. I-3265, σκέψη 39), αναφορικά με την προϊσχύσασα διάταξη του άρθρου 31, παράγραφος 1, του κανονισμού 2730/79: «Ο καθορισμός της προθεσμίας αυτής [...] δεν είναι παράλογος, αν ληφθεί υπόψη [...] ότι οι οργανισμοί παρεμβάσεως δεν μπορούν να κρατούν για απεριόριστο χρονικό διάστημα εκκρεμείς τους φακέλους σχετικά με τις πράξεις για τις οποίες το κράτος μέλος κατέβαλε προκαταβολές επί των επιστροφών [...]».

αρχές της τρίτης χώρας δεν ικανοποιούν το αίτημά του[7]. Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 47, παράγραφος 4, παρέχει δυνατότητα λήψεως πρόσθετης προθεσμίας, υπό την προϋπόθεση ότι «ο εξαγωγέας φρόντισε να [...] προμηθευθεί και να [...] διαβιβάσει μέσα στις προθεσμίες» τα αναγκαία δικαιολογητικά.

30. Στο πλαίσιο αυτό, επιβάλλεται να υπενθυμισθεί ότι, σύμφωνα με την απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1999, Γερμανία κατά Επιτροπής[8], την οποία ορθώς επικαλούνται οι διάδικοι, σκοπός της κατά το άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87 παρεχόμενης δυνατότητας χορηγήσεως πρόσθετης προθεσμίας είναι «να μη στερείται ο εξαγωγέας αυτομάτως τις επιστροφές που προβλέπει η κοινοτική νομοθεσία, όταν αυτός, μολονότι κατέβαλε όλες τις προσπάθειες που όφειλε να καταβάλει, κωλύθηκε, λόγω αντικειμενικών περιστάσεων, να προσκομίσει εντός της προθεσμίας των δώδεκα μηνών τα απαιτούμενα δικαιολογητικά.»

31. Τίθεται, επομένως, το ερώτημα αν η χορηγούμενη κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47, παράγραφος 4, πρόσθετη προθεσμία υπόκειται σε ειδικούς περιορισμούς. Η Ιταλική Κυβέρνηση στηρίζεται προφανώς στο άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 3665/87 — και, ειδικότερα, στην αναφορά του στη χρονική περίοδο των έξι μηνών που έπονται της παρελεύσεως των προβλεπόμενων στο άρθρο 47, παράγραφοι 2, 4 και 5, προθεσμιών —, προκειμένου να ερμηνεύσει το άρθρο 47, παράγραφος 4, υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπει την παράταση της προθεσμίας πέραν των έξι μηνών, ότι η συνολική διάρκεια των προθεσμιών για την προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τους 18 μήνες και ότι η μείωση του ποσού των επιστροφών κατά 15 % πρέπει να επέρχεται σε περίπτωση προσκομίσεως των δικαιολογητικών μετά την παρέλευση της αρχικής προθεσμίας των δώδεκα μηνών.

32. Η ερμηνεία αυτή δεν είναι πειστική, δεδομένου ότι δεν είναι σύμφωνη ούτε προς το γράμμα ούτε προς τον σκοπό των επίδικων διατάξεων.

33. Όσον αφορά το γράμμα του άρθρου 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 3665/87, επιβάλλεται η διαπίστωση, στην οποία προβαίνει η Γαλλική Κυβέρνηση, ότι η αναφορά στις προθεσμίες του άρθρου 47 περιλαμβάνει τον σύνδεσμο «και», με αποτέλεσμα η προβλεπόμενη στη διάταξη αυτή μείωση του ποσού των επιστροφών να υπόκειται στην προϋπόθεση της προσκομίσεως των δικαιολογητικών εντός έξι μηνών από την παρέλευση της εφαρμοστέας προθεσμίας. Η εφαρμοστέα προθεσμία είναι η δωδεκάμηνη προθεσμία του άρθρου 47,

7 — Βλ., επίσης, απόφαση Philipp Brothers (προαναφέρθηκε στην υποσημείωση 6, σκέψη 27), αναφορικά με την παρόμοια διάταξη του άρθρου 31, παράγραφος 2, του κανονισμού 2730/79: «[...] οι εξαγωγείς διατρέχουν τον κίνδυνο να προσκρούσουν σε δυσχέρειες αποκτήσεως των τελωνειακών εγγράφων εκ μέρους των αρχών του τρίτου κράτους εισαγωγής, επί των οποίων δεν διαθέτουν κανένα μέσο ασκήσεως πιέσεως».

8 — Προαναφέρθηκε στην υποσημείωση 5 (σκέψη 148).

παράγραφος 2, ή, σε περίπτωση χορηγήσεως παρατάσεως της προθεσμίας, η χορηγηθείσα κατά το άρθρο 47, παράγραφος 4, πρόσθετη προθεσμία. Από τη χρήση του συνδέσμου «και» καθίσταται σαφές ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', έννομη συνέπεια επέρχεται τόσο μετά την παρέλευση της αρχικής προθεσμίας του άρθρου 47, παράγραφος 2, όσο και μετά την παρέλευση της, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47, παράγραφος 4, παραταθείσας προθεσμίας.

34. Είναι, βεβαίως, αληθές ότι στο άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', γίνεται αναφορά, μεταξύ άλλων, στην παρέλευση της παραταθείσας προθεσμίας του άρθρου 47, παράγραφος 4· οι δύο διατάξεις, πάντως, δεν εντάσσονται στο ίδιο ρυθμιστικό πλαίσιο, δεδομένου ότι το άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', αφορά ένα ερώτημα σαφώς διακριτό με βάση τη λογική. Πράγματι, το άρθρο 47, παράγραφος 4, αφορά το ερώτημα εντός ποιας προθεσμίας πρέπει να αποδεικνύει ο εξαγωγέας ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις που θεμελιώνουν ενδεχόμενη αξίωσή του για την καταβολή των επιστροφών· το άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', αφορά τις έννομες συνέπειες μιας σχετικά μικρής υπερβάσεως της προθεσμίας αυτής. Το γεγονός ότι οι δύο διατάξεις δεν εντάσσονται στο ίδιο ρυθμιστικό πλαίσιο προκύπτει από το ότι το άρθρο 47, παράγραφος 4, αποδίδει σημασία στη συμπεριφορά του εξαγωγέα και εξαρτά τη χορήγηση πρόσθετης προθεσμίας από την επιμέλειά του, ενώ το άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεν ασχολείται καθόλου με τους λόγους υπερβάσεως της προθεσμίας.

35. Όσον αφορά τον σκοπό του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87, επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη ότι μια ερμηνεία της διατάξεως αυτής υπό την έννοια ότι ο καθορισμός της διάρκειας των προβλεπόμενων στο άρθρο 47, παράγραφος 4, προθεσμιών δεν υπόκειται σε περιορισμούς που προκύπτουν από το άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', είναι, επίσης, συμβατή με τον σκοπό της εν λόγω διατάξεως.

36. Έτσι, με την απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 1999, Γερμανία κατά Επιτροπής [9], το Δικαστήριο τόνισε ότι το άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87 αναγνωρίζει ένα περιθώριο εκτιμήσεως στις εθνικές αρχές. Το περιθώριο αυτό εκτιμήσεως εκτείνεται τόσο στην εκτίμηση της συμπεριφοράς του εξαγωγέα, ήτοι αν επέδειξε επιμέλεια για να προμηθευθεί τα δικαιολογητικά, όσο και σε άλλες περιστάσεις που δικαιολογούν, εν προκειμένω, μια ορισμένη παράταση. Αν το άρθρο 48, παράγραφος 2, στοιχείο α', επέβαλλε περιορισμούς, το περιθώριο εκτιμήσεως των εθνικών αρχών θα καθίστατο, σε μεγάλο βαθμό, κενό περιεχομένου.

37. Τούτο, πάντως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό, πολλώ μάλλον καθόσον το άρθρο 47, παράγραφος 4, σκοπό έχει να διασφαλίσει ότι ο εξαγωγέας δεν χάνει το δικαίωμά του για λόγους που δεν μπορούν να του καταλογιστούν [10]. Πράγματι, αν η διάρκεια της παρατάσεως της προθεσμίας — λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της προκειμένης περιπτώσεως — δεν ενέπιπτε στο περιθώριο εκτιμήσεως της αρμόδιας εθνικής αρχής, ο εξαγωγέας θα κινδύνευε να απωλέσει το δικαίωμά του εξαιτίας της αυστηρής ρυθμίσεως σχετικά με τις προ-

9 — Προαναφέρθηκε στην υποσημείωση 5 (σκέψεις 146 επ.).
10 — Βλ. ανωτέρω, σκέψη 32.

θεσμίες, μολονότι η αδυναμία προσκομίσεως των αποδείξεων δεν μπορεί να του καταλογιστεί.

38. Κατά την άποψή μας, η εξέταση του προϊσχύσαντος κανονισμού [11] και αυτού που αντικατέστησε τον κανονισμό 3665/87 [12] δεν οδηγεί σε διαφορετικό συμπέρασμα.

39. Στην απόφαση Philipp Brothers [13], το Δικαστήριο εξέτασε, επ' αφορμή του κανονισμού 2730/79, τον εύλογο χαρακτήρα μιας προθεσμίας έξι μηνών για την προσκόμιση των απαιτούμενων αποδείξεων. Επρόκειτο, στην περίπτωση εκείνη, για την αρχική προθεσμία, όπως την εννοεί, εν προκειμένω, ο μεταγενέστερος κανονισμός 3665/87, η οποία ανήλθε σε δώδεκα μήνες με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1663/81 της Επιτροπής [14]. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο τόνισε την ανάγκη περιορισμού της διάρκειας της διαδικασίας. Πάντως, κατά την άποψή μας, από την απόφαση αυτή δεν προκύπτει κανένα επιχείρημα υπέρ ενός έμμεσου και αυστηρού περιορισμού της πρόσθετης προθεσμίας που χορηγείται, ενδεχομένως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87, δεδομένου ότι η υπόθεση αυτή — αντιθέτως προς την προκειμένη — αφορούσε, κατά κύριο λόγο, το ζήτημα αν μια αίτηση λήψεως πρόσθετης προθεσμίας μπορούσε να ευδοκιμήσει, ακόμη και αν είχε υποβληθεί μετά την παρέλευση της αρχικής προθεσμίας, της οποίας η εγκυρότητα, εξάλλου, τίθετο επίσης υπό αμφισβήτηση [15].

40. Όσον αφορά τον κανονισμό 800/1999, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι, στο άρθρο 49, παράγραφος 5, ρυθμίζει ρητώς, μεταξύ άλλων, την καθυστερημένη υποβολή αιτήσεως παρατάσεως της προθεσμίας και ότι, σχετικώς, ορίζει σαφώς ότι η έννομη συνέπεια της καθυστερήσεως αυτής είναι η μείωση του ποσού των επιστροφών. Ανεξαρτήτως αυτού, προβλέπει, στο άρθρο 50, παράγραφος 2, μείωση του ποσού των επιστροφών σε περίπτωση καθυστερημένης προσκομίσεως των αποδείξεων ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις καταβολής επιστροφών κατά την εξαγωγή — μέχρι έξι μήνες από την παρέλευση της αρχικής ή της πρόσθετης προθεσμίας. Μπορούμε να συμπεράνουμε, a contrario, ότι η «χαριστική» προθεσμία των έξι μηνών σε περίπτωση καθυστερημένης αποδείξεως της συνδρομής των προϋποθέσεων για τη θεμελίωση αξιώσεως καταβολής πρέπει να διακρίνεται από την προθεσμία που παρατείνεται λόγω δυσχερειών σχετικών με την απόδειξη, οι οποίες μπορούν να προβλεφθούν, δεδομένου ότι η υπέρβαση καθεμιάς από τις προθεσμίες επιφέρει διαφορετικές έννομες συνέπειες.

41. Συνεπώς, φρονούμε ότι το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στα τρία πρώτα προ-

11 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 2730/79 της Επιτροπής, της 29ης Νοεμβρίου 1979, περί των κοινών λεπτομερειών εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/027, σ. 70).

12 — Κανονισμός 800/1999 (προαναφέρθηκε στην υποσημείωση 3).

13 — Προαναφέρθηκε στην υποσημείωση 6 (σκέψεις 36 επ.).

14 — Κανονισμός της 23ης Ιουνίου 1981 περί πέμπτης τροποποιήσεως του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79, περί δευτέρας τροποποιήσεως του κανονισμού (ΕΟΚ) 798/80 και περί τροποποιήσεως του κανονισμού (ΕΟΚ) 52/81 όσον αφορά ειδικότερα την προθεσμία υποβολής των απαιτούμενων εγγράφων για τις πληρωμές που πρέπει να γίνουν (ΕΕ L 166, σ. 9).

15 — Μολονότι ο γενικός εισαγγελέας Mischo, με τις προτάσεις του της 3ης Μαΐου 1990 στην υπόθεση Philipp Brothers (απόφαση της 12ης Ιουλίου 1990, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 6), τάχθηκε υπέρ μιας αυστηρής λύσεως, υπό την έννοια ότι η επίδικη προθεσμία ήταν αποσβεστική, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αίτηση χορηγήσεως πρόσθετων προθεσμιών, κατά το άρθρο 31, παράγραφος 2, του κανονισμού 2730/79, μπορούσε να υποβληθεί ακόμη και μετά την παρέλευση των προθεσμιών που τάσσονταν για την προσκόμιση των τελωνειακών εγγράφων.

δικαστικά ερωτήματα ότι το άρθρο 48 του κανονισμού 3665/87 δεν θέτει όριο στη διάρκεια των προβλεπόμενων στο άρθρο 47, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού πρόσθετων προθεσμιών. Ο καθορισμός της διάρκειας της παρατάσεως της προθεσμίας εμπίπτει στο περιθώριο εκτιμήσεως της αρμόδιας εθνικής αρχής, η οποία είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει υπόψη όλα τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως — ιδίως, την προβλεπόμενη διάρκεια των ληφθέντων από τον εξαγωγέα μέτρων προκειμένου να υπερνικηθούν οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει κατά την απόκτηση των αναγκαίων δικαιολογητικών και οι οποίες δεν μπορούν να του καταλογιστούν.

Β — *Επί της παρεχόμενης από τον κανονισμό 3665/87 δικαστικής προστασίας [προδικαστικά ερωτήματα Δ) και Ε)]*

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

42. Σύμφωνα με την Eurico, από τη νομολογία[16] προκύπτει ότι ο εθνικός δικαστής μπορεί να αναγνωρίσει στον εξαγωγέα δικαίωμα λήψεως πρόσθετης προθεσμίας και να καθορίσει ο ίδιος τη διάρκεια της παρατάσεως της προθεσμίας αυτής, στην περίπτωση που η διοίκηση κακώς αρνήθηκε να τη χορηγήσει.

43. Η Γαλλική Κυβέρνηση εκτιμά ότι, όσον αφορά τη χορήγηση πρόσθετης προθεσμίας, το περιθώριο εκτιμήσεως των εθνικών διοικητικών αρχών παύει να υφίσταται, όταν όλες οι περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως συνηγορούν υπέρ της χορηγήσεως. Κατά συνέπεια, ο εξαγωγέας πρέπει, στην περίπτωση αυτή, να έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί το άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87, προκειμένου να επιτύχει την ακύρωση της επίμαχης διοικητικής πράξεως.

44. Αντιθέτως, η Γαλλική Κυβέρνηση εκτιμά ότι ούτε ο κανονισμός 3665/87 ούτε η κοινοτική νομοθεσία παρέχουν ενδείξεις ότι ο εθνικός δικαστής μπορεί να καθορίσει ο ίδιος τη διάρκεια της πρόσθετης προθεσμίας. Συναφώς, παραπέμπει στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών και καταλήγει ότι το γεγονός ότι η έννομη τάξη ενός κράτους μέλους δεν προβλέπει ότι ο εθνικός δικαστής μπορεί να υποκαθιστά τη διοίκηση, καθορίζοντας ο ίδιος τη διάρκεια της πρόσθετης προθεσμίας, δεν καθιστά υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που ο επιμελής εξαγωγέας αντλεί από το άρθρο 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87.

45. Η Επιτροπή τονίζει, κατ' αρχάς, ότι από το γράμμα του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87 προκύπτει ότι ο εξαγωγέας δεν μπορεί να αντλήσει δικαίωμα

16 — Η Eurico παραπέμπει στις αποφάσεις της 15ης Οκτωβρίου 1987, 222/86, Heylens κ.λπ. (Συλλογή 1987, σ. 4097), της 19ης Ιουνίου 1990, C-213/89, Factortame κ.λπ. (Συλλογή 1990, σ. I-2433), και της 3ης Δεκεμβρίου 1992, C-97/91, Oleificio Borelli κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-6313).

λήψεως πρόσθετων προθεσμιών. Οι εθνικές αρχές διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια κατά την εξέταση παρόμοιων αιτήσεων. Σ' αυτές εναπόκειται, ιδίως, να εξακριβώσουν αν όντως υφίστανται οι προβαλλόμενες από τον εξαγωγέα δυσχέρειες και αν αυτός επέδειξε την αναγκαία επιμέλεια. Επιπλέον, στις εθνικές αρχές εναπόκειται να καθορίσουν τις πρόσθετες προθεσμίες που, κατά εύλογη κρίση, απαιτούνται για την απόκτηση των απαιτούμενων δικαιολογητικών.

46. Η Επιτροπή επικαλείται, επίσης, τη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών και συνάγει ότι ο εθνικός δικαστής, ενώπιον του οποίου ασκείται ένδικο βοήθημα κατά της αποφάσεως της εθνικής διοικητικής αρχής που αρνείται τη χορήγηση πρόσθετης προθεσμίας, πρέπει να διαθέτει τις ίδιες εξουσίες ελέγχου με αυτές που του παρέχονται στις διαδικασίες επιλύσεως παρόμοιων υποθέσεων εθνικού δικαίου.

2. Νομική εκτίμηση

47. Λαμβανομένης υπόψη της σαφούς διατυπώσεως του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87, σύμφωνα με το οποίο πρόσθετες προθεσμίες *είναι δυνατό* να χορηγούνται στον εξαγωγέα στις οικείες περιπτώσεις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο εξαγωγέας δεν αντλεί από το άρθρο 47, παράγραφος 4, δικαίωμα λήψεως πρόσθετης προθεσμίας.

48. Η απόφαση της εθνικής αρχής επί αιτήσεως παρατάσεως της προθεσμίας για την προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών είναι μια απόφαση λαμβανόμενη κατά διακριτική ευχέρεια, στο πλαίσιο της οποίας η εθνική αρχή αξιολογεί το αληθές των προβαλλόμενων από τον εξαγωγέα δυσχερειών και την επιμέλεια που αυτός επιδεικνύει, προκειμένου να τις υπερνικήσει. Στην εθνική αρχή εναπόκειται, επιπλέον, να εκτιμήσει το χρονικό διάστημα που απαιτείται για να υπερνικηθούν οι δυσχέρειες, προκειμένου να καθορίσει ενδεχόμενη πρόσθετη προθεσμία.

49. Δεν αμφισβητείται ότι ο ενδιαφερόμενος εξαγωγέας έχει δικαίωμα στην άσκηση αποτελεσματικού ενδίκου βοηθήματος ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κατά αποφάσεως που λαμβάνεται κατά διακριτική ευχέρεια από την αρμόδια εθνική αρχή [17]. Δεδομένου ότι η απόφαση περί παρατάσεως της προθεσμίας και η απόφαση περί καταβολής των επιστροφών κατά την εξαγωγή ή επιστροφής ενδεχόμενων προκαταβολών συνδέονται, από χρονικής απόψεως, στενά μεταξύ τους, πρέπει να θεωρηθεί ότι, εν πάση περιπτώσει, ενόψει του σχετικού δικαιώματος, η δικαστική προστασία είναι ισοδύναμη είτε συνίσταται στη δυνατότητα ασκήσεως αυτοτελούς ενδίκου βοηθήματος είτε συνίσταται απλώς σε έλεγχο της κατά διακριτική ευχέρεια αποφάσεως στο πλαίσιο ελέγχου της αποφάσεως που αρνείται την καταβολή επι-

17 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston (Συλλ.γρή 1986, σ. 1651, σκέψεις 17 έως 19). Βλ., επίσης, τις σημαντικές παρατηρήσεις του γενικού εισαγγελέα Alber στην υπόθεση Evans, η οποία εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου (προτάσεις της 24ης Οκτωβρίου 2002, C-63/01, δεν έχουν δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψεις 76 επ.).

στροφών κατά την εξαγωγή ή της αιτήσεως επιστροφής των αντίστοιχων προκαταβολών.

50. Πάντως, στην περίπτωση που ο εθνικός δικαστής κρίνει ότι η προσβαλλόμενη αποριπτική απόφαση — παραδείγματος χάριν, λόγω προδήλου σφάλματος εκτιμήσεως — έχει ληφθεί κατά παράβαση της διακριτικής ευχέρειας, το ζήτημα των εννόμων συνεπειών της διαπιστώσεως αυτής πρέπει να επιλύεται κατά το εθνικό δίκαιο. Το κοινοτικό δίκαιο δεν παρέχει ενδείξεις για το αν οι εξουσίες του εθνικού δικαστή πρέπει να περιορίζονται σε έλεγχο της προσβαλλόμενης αποφάσεως ή, αντιθέτως, αν πρέπει να περιλαμβάνουν τη διόρθωση της εσφαλμένης αποφάσεως. Συναφώς, η Επιτροπή και η Γαλλική Κυβέρνηση επικαλούνται ορθώς την αρχή της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών.

51. Συνεπώς, ο καθορισμός των εξουσιών ελέγχου του εθνικού δικαστή κατά το εθνικό δίκαιο υπόκειται, κατ' αρχήν, σε δύο προϋποθέσεις: οι κανόνες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο δεν επιτρέπεται να καταλήγουν στο να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή την εφαρμογή της κοινοτικής ρυθμίσεως (αποτελεσματικότητα) και η εθνική νομοθεσία πρέπει να εφαρμόζεται κατά τρόπο που να μη συνεπάγεται διακρίσεις σε σχέση με τις διαδικασίες που αποβλέπουν στην επίλυση εθνικών διαφορών του ιδίου τύπου (ισοδυναμία) [18].

18 — Βλ. μόνον απόφαση της 16ης Ιουλίου 1998, C-298/96, Oelmühle και Schmidt Söhne (Συλλογή 1998, σ. I-4767, σκέψη 24 με περαιτέρω παραπομπές).

52. Ως προς την πρώτη προϋπόθεση της αποτελεσματικότητας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αδυναμία ελέγχου της επίμαχης αποφάσεως που λαμβάνεται κατά διακριτική ευχέρεια από την αρμόδια εθνική αρχή καταλήγει σε αρνησιδικία και είναι, κατά συνέπεια, αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο.

53. Η δεύτερη προϋπόθεση της ισοδυναμίας επιτάσσει η έκταση των εξουσιών δικαστικού ελέγχου σε υποθέσεις αυτού του τύπου, οι οποίες παρουσιάζουν στοιχεία συνδέσεως με το κοινοτικό δίκαιο, να είναι η ίδια με τις υποθέσεις αυτού του τύπου που δεν παρουσιάζουν στοιχεία συνδέσεως με το κοινοτικό δίκαιο.

54. Συνεπώς, στο τέταρτο και στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι η απόφαση που λαμβάνουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87 συνιστά απόφαση που λαμβάνεται κατά διακριτική ευχέρεια, κατά της οποίας πρέπει να υφίσταται ένα αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα — που να μη δημιουργεί δυσμενείς διακρίσεις σε σχέση με υποθέσεις αμιγώς εθνικού δικαίου, οι οποίες στερούνται του στοιχείου συνδέσεως με το κοινοτικό δίκαιο. Στην εθνική νομοθεσία εναπόκειται να καθορίσει τις λεπτομέρειες προς διασφάλιση του δικαστικού ελέγχου σύμφωνα με τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας.

V — Πρόταση

55. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνουμε στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα του Corte d'appello di Genova ως εξής:

— το άρθρο 48 του κανονισμού 3665/87 δεν θέτει όριο στη διάρκεια των προβλεπόμενων στο άρθρο 47, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού πρόσθετων προθεσμιών. Ο καθορισμός της διάρκειας της παρατάσεως της προθεσμίας εμπίπτει στο περιθώριο εκτιμήσεως της αρμόδιας εθνικής αρχής, η οποία είναι υποχρεωμένη να λαμβάνει υπόψη όλα τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως — ιδίως, την προβλεπόμενη διάρκεια των ληφθέντων από τον εξαγωγέα μέτρων προκειμένου να υπερνικηθούν οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει κατά την απόκτηση των αναγκαίων δικαιολογητικών και οι οποίες δεν μπορούν να του καταλογιστούν·

— η απόφαση που λαμβάνουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47, παράγραφος 4, του κανονισμού 3665/87 συνιστά απόφαση που λαμβάνεται κατά διακριτική ευχέρεια, κατά της οποίας πρέπει να υφίσταται ένα αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα — που να μη δημιουργεί δυσμενείς διακρίσεις σε σχέση με υποθέσεις αμιγώς εθνικού δικαίου, οι οποίες στερούνται του στοιχείου συνδέσεως με το κοινοτικό δίκαιο. Στην εθνική νομοθεσία εναπόκειται να καθορίσει τις λεπτομέρειες προς διασφάλιση του δικαστικού ελέγχου σύμφωνα με τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας.